

Interkulturalni odgoj i obrazovanje u predškolskoj ustanovi

Cetina, Doris

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:756067>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-04**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

DORIS CETINA

**INTERKULTURALNI ODGOJ I OBRAZOVANJE
U PREDŠKOLSKOJ USTANOVI**

Završni rad

Pula, svibanj, 2018.

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

DORIS CETINA

**INTERKULTURALNI ODGJ I OBRAZOVANJE
U PREDŠKOLSKOJ USTANOVI**

Završni rad

JMBAG: 03030451307, redovita studentica

Studijski smjer: Preddiplomski stručni studij predškolskog odgoja

Predmet: Opća pedagogija

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Pedagogija

Znanstvena grana: Opća pedagogija

Mentorica: doc. dr. sc. Marina Diković

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani _____, kandidat za prvostupnika _____ ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom

koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljajući na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

Sadržaj

UVOD	1
1. INTERKULTURALIZAM.....	2
2. TEMELJNI POJMOVI INTERKULTURALOG OBRAZOVANJA	4
2.1. Asimilacija.....	4
2.2. Kultura	4
2.3. Kulturalna demokracija	4
2.4. Kulturni identitet	4
2.5. Etnički identitet	5
2.6. Integracija – pluralistička integracija.....	5
2.7. Manjina.....	5
2.8. Etničke manjine	5
2.9. Socijalizacija.....	6
2.10. Stereotipi i predrasude.....	6
3. TEORIJSKI PRISTUPI INTERKULTURALIZMU	6
3.1. Holistički pristup interkulturalizmu	6
3.2. Interakcionistički pristup interkulturalizmu	7
3.3. Humanistički pristup interkulturalizmu.....	7
4. INTERKULTURALNI ODGOJ I OBRAZOVANJE	8
4.1. Ciljevi i zadaci interkulturalnog odgoja i obrazovanja.....	9
4.2. Teoretičari interkulturalnog odgoja i obrazovanja.....	10
4.2.1. Banksove dimenzije interkulturalnog odgoja i obrazovanja	11
4.2.2. Christine E. Sleeter i Carl Grant – pet pristupa interkulturalnom obrazovanju	11
4.2.3. Sonia Nieto – multikulturalno obrazovanje kao društveno-politička tema	12
4.2.4. Bhikhu Parekh – multikulturalno obrazovanje kao dijaloško obrazovanje	13
4.2.5. Jagdish Gundara – interkulturalno obrazovanje u multikulturalnom društvu	13

5.	INTERKULTURALNA KOMUNIKACIJA	14
6.	PREDŠKOLSKO DIJETE	15
7.	INTERKULTURALNI KURIKULUM.....	17
7.1.	Tri faze interkulturalnog pristupa u konstrukciji kurikuluma	19
7.1.1.	Decentralizacija	19
7.1.2.	Empatičnost.....	19
7.1.3.	Sposobnost pregovaranja.....	19
8.	KOMPETENCIJE ODGOJITELJA U INTERKULTURALNOM ODGOJU I OBRAZOVANJU	21
9.	ISTRAŽIVANJE	24
9.1.	Cilj	24
9.2.	Postupak	24
9.3.	Intervju 1. odgojiteljica.....	24
9.4.	Intervju 2. odgojiteljica.....	26
	ZAKLJUČAK.....	29
	Literatura	30
	SAŽETAK.....	31
	SUMMARY	32

UVOD

Od prošlosti pa do danas susreli smo se s brojnim promjenama. Neke od njih su migracije i emigracije stanovništva. Upravo one jesu razlog susretanja i upoznavanja s pojmom interkulturalizam koji i jest tema ovog rada. Nekada u prošlosti ljudi koji su napuštali vlastitu zemlju, bile su osobe koje su bile na određenim pozicijama ili radili određene poslove. U današnjici, iz zemlje iseljavaju ili izbijaju osobe koje su željne putovanja, studenti, ljudi koji nisu zadovoljni uvjetima u vlastitoj zemlji, te se sele u druge zemlje u potrazi za boljim životom i sl. Sve to razlozi su koji dovode do toga da se svakodnevno susrećemo s brojnim razlikama, bile to razlike u kulturi, običajima, vjeri, rasi. Ponekad je teško prihvatiti promjene, no bitno je naučiti živjeti s njima, zbog dobrobiti cijele zajednice i društva. Upravo zato, veoma je važno od malena djecu poučavati o razlikama, te ih spremati i učiti kako živjeti u demokratskom društvu. Kako vrednujemo svoju kulturu, tako bi trebali upoznati i poštivati tuđu. Svako živo biće ima pravo uživati svoja prava, bez diskriminacije, rasizma i govora mržnje.

Interkulturalni odgoj i obrazovanje bitna je karika odgoja djece, i danas se sve više piše i govori o tome, te postoji velika potreba da se on uvede u obvezni predškolski, a kasnije i školski odgoj i obrazovanje. Ovu temu u predškolskom razdoblju djeci trebaju približiti i prenositi upravo odgojitelji, no veoma je bitno da se i oni usavršavaju u ovom području kako bi bili što kompetentniji za rad u području interkulturalnog odgoja i obrazovanja. Od malena bi trebalo djeci omogućiti upijati znanja i stvarati stavove kojima će doprinijeti društvu i zajednici u kojoj žive.

1. INTERKULTURALIZAM

S pojmom interkulturalizam susrećemo se u svim dijelovima kulture: književnosti, umjetnosti, mitologiji, religiji i modernoj ideologiji (Sablić, 2014). Među europskim autorima koristi se termin „interkulturalno obrazovanje“, dok autori iz Sjedinjenih država, Kanade, Velike Britanije, Australije i Novog Zelanda koriste termin „multikulturalno“ ili „multietničko“ i „međurasno obrazovanje“ (Spajić-Vrkaš i dr., 2004). Prefiks „inter“ (lat. *inter* – među) označava međuodnos i prepletanje, dok izraz „multi“ (lat. *multus* – mnogo) upućuje na postojanje više kultura istodobno.

Dakle, Sablić (2014) govori kako se oba pojma odnose na pluralistički pristup kulturnim i etničkim razlikama. Ista autorica govori kako se interkulturalizam temelji na zamisli boljega i humanijega društva i budućnosti u kojoj se želi eliminirati rasizam i dominacija čovjeka nad čovjekom. To je novi način viđenja sličnosti i razlika između kultura u useljeničkoj, obrazovnoj i poslovnoj politici zapadnih zemalja, najprije u Sjedinjenim Američkim Državama, a zatim u Europi (Sablić, 2014).

Početak sedamdesetih godina ovog stoljeća puno se govorilo o pluralizmu u obrazovanju zbog doseljavanja djece koja su se došli pridružiti svojim roditeljima, dok je to u Europi počelo potkraj šezdesetih (Perotti, 1994). „Zašto nacionalni obrazovni sustavi u Europi tako kasne s razmišljanjem o potrebi da obrazovanje svojih građana prilagode društvenom i kulturalnom pluralizmu društva?“ (Perotti, 1994:21). Perotti (1994) smatra kako nije trebalo čekati sedamdesete i osamdesete godine da se u Zapadnu Europu dosele milijuni ljudi kako bi se priznala multikulturalna priroda društva. Krajem 20. i početkom 21. stoljeća, kada su društva postala poslijeindustrijska, pojavio se izraz „ekonomije društva“, to je upućivalo vlade da manje ulažu u materijalni kapital (bolji strojevi), a više u obrazovanje ljudi (Sablić, 2014). Osamdesetih godina razvio se rad na interkulturalnoj suradnji Vijeća za kulturnu suradnju (CDCC), na temeljima eksperimentalnih razreda pokrenutih 1972. godine kao dio školovanja djece doseljenika. Program se temeljio na:

- a) Potrebi da se računa na jezični i pedagoški hendikep djece doseljenika (nedostatak znanja jezika kojima se govori u školi, manjkavo obrazovanje u matičnoj zemlji). Cilj je bio da se popune praznine i da se djeca integriraju u škole.

- b) Potrebi da se računa o djeci, njihovom jezičnom statusu i kulturnom podrijetlu onih koji su nastavili govoriti na materinjem jeziku, kako bi održala vezu sa svojim običajima. Cilj je omogućiti djeci ponovnu integraciju u slučaju da se vrate u svoju domovinu.

Spajić-Vrkaš i dr. (2004) govore da se naglasak ne treba stavljati na upoznavanje svoje i drugih kultura već na razumijevanje temeljnih načela i načina funkcioniranja kulturno pluralne zajednice, a Previšić (1996, u Sablić, 2014) da interkulturalizam ne gledamo kao skup kultura i zamjenu jednoga oblika mišljenja drugim, nego kao mogućnost uspoređivanja različitih mišljenja i ideja na jednom mjestu. Time se oblikuju stavovi o sebi i drugima i jača se građanska odgovornost, solidarnost te spremnost na društvenu akciju (Spajić-Vrkaš i dr., 2004).

U interkulturalizmu dolazi do akcija u kojima direktni susreti omogućavaju međusobna upoznavanja i vrednovanja te prilika za stvaranje i razvijanje društveno-etničkog poštovanja (Previšić, 1996, u Sablić, 2014). Pravo na dostojanstvo, jednakost, kao i međunarodno priznata prava osoba koje pripadaju manjinama, kao što je očuvanje identiteta, kulture, jezika te zabrana diskriminacije, govora mržnje i prisilne asimilacije, čine normativni okvir za izradu programa interkulturalnog odgoja i obrazovanja što govori kako su ljudska prava temelj istog (Spajić-Vrkaš i dr., 2004). Nijedan sustav koji se smatra demokratskim neće moći zaobići odgoj i obrazovanje o kulturalnom pluralizmu. Važno je analizom obuhvatiti sve promjene:

- sve veću nejednakost, na nacionalnoj i međunarodnoj razini
- evoluciju obitelji
- razvitak međuovisnosti u društvu i između država
- napredak tehnologije (posebice komunikacija koje prelaze granice)
- moć i utjecaj medija u oblikovanju i širenju slike o ljudima koji se razlikuju i o kolektivnim identitetima
- krizu u društvu (radu, stanovanju, školi) kao mjestu za integraciju.

„Nijedna kultura nije „uljez“ u povijesti ljudske misli, te je tako i s europskom civilizacijom“. Zato nijednog pojedinca u Europi ne bi trebali smatrati uljezom kada se radi o kulturi (Perotti, 1994:33).

2. TEMELJNI POJMOVI INTERKULTURALOG OBRAZOVANJA

Perotti (1994) navodi kako se interkulturalno obrazovanje temelji na: asimilaciji, kulturi, kulturalnoj demokraciji, kulturnom identitetu, etničkom identitetu, integraciji, manjini, etničkoj manjini, socijalizaciji, stereotipima i predrasudama.

2.1. Asimilacija

Proces kojim se odnos između doseljenika i starosjedilaca smatra jednosmjernom prilagodbom na obrasce ponašanja društva zemlje-domaćina. Ti obrasci se nameću doseljenicima te ih se tako prisiljava da odbace posebna kulturalna obilježja (time ih se lišava njihove kulture i osobnosti).

2.2. Kultura

Značenje koje taj pojam ima jest skupina ili narod. Kultura se temelji na nekim predodžbama, formalnim i neformalnim pravilima, obrascima ponašanja, vrijednostima, interesima, težnjama, vjerovanjima i mitovima. Potječe iz tehnologijskih, gospodarskih i društvenih preobrazbi karakterističnih za određeno društvo. U kulturi susrećemo tri čimbenika života: čovjeka, prirodu i društvo.

2.3. Kulturalna demokracija

Kulturalna demokracija jest politička strategija kojom se pokušava osigurati svakom pojedincu i skupini kulturni razvitak. Ta strategija služi za uspostavu temeljnih uvjeta za provedbu demokracije borbom protiv diskriminacije i ostalih načina na koje društvo umanjuje vrijednost stanovite kulture.

2.4. Kulturni identitet

Taj naziv čine dva pojma, kulturni i identitet. Kulturni ima sociologijsko značenje, dok identitet ima psihologijsko značenje. Identitet je svijest o vlastitu postojanju kao osobe u odnosu prema drugim pojedincima s kojima čini društvenu skupinu, dok kulturni potječe od riječi „kultura“, shvaćene kao sveukupno nasljeđe pojedinca i društvenih skupina kojima pojedinac pripada. Kulturni identitet pojedinca je njegov globalni identitet.

2.5. Etnički identitet

Odnosi se na povijest ili na zajedničko podrijetlo čega je zajedničko kulturno nasljeđe simbolom, ali koji uključuje samo dio kulture te skupine. Ta kolektivna svijest etničke skupine temelji se na objektivnim čimbenicima. Takvima su zajednički jezik, rasa ili vjera, možda i teritorij ili zajedničke institucije ili kulturna obilježja, a da neki od tih čimbenika može izostati.

2.6. Integracija – pluralistička integracija

Integracija je suprotan pojam od asimilacije. On označuje sposobnost da doseljenici i zemlja-domaćin sudionički uspoređuju i razmjenjuju vrijednosti, norme i obrasce ponašanja. Integracija se događa postupno, i možemo ju nazvati procesom gdje novi stanovnici postaju aktivni sudionici u gospodarstvu, društvu, u građanskom, kulturnom i duhovnom smislu, zemlje u koju su uselili. Kako ne bi bilo određenih nejasnoća koje bi mogle nastati zbog uobičajene upotrebe pojma integracija – uključivane djela u cjelinu – mogli bismo se poslužiti nazivom pluralistička integracija.

2.7. Manjina

To su grupe koje su u položaju manjina s obzirom na druge grupe koje su dominantne u zajednici. One imaju slabije izraženu moć i zakone, te su tako podvrgnute drugim skupinama cjeline. Interesi tih skupina su u nadležnosti države koja održava diskriminaciju, ili s pomoću neravnopravnog pravnog statusa ili s pomoću načela građanske jednakosti.

2.8. Etničke manjine

Treba razlikovati doseljeničke manjine od etničkih manjina. Politički zahtjevi u ime posebnog identiteta najvažniji su čimbenik etničke manjine. Pojam etnička manjina uvodi u pojam identiteta političke konotacije koje uključuju sve elemente koji služe kao ideologijsko oružje i koje od etničke manjine, ili dijela manjine, čine jedinstvenu skupinu.

2.9. Socijalizacija

Socijalizacija je proces putem kojeg se kultura nekog društva prenosi na nove naraštaje, te se to događa usporedno s razvojem pojedinčeva identiteta. Dijete uči promatrati sebe kako drugi promatraju njega i prepoznati uloge drugih ljudi. Razlikujemo dvije vrste socijalizacije, primarnu, koja se događa u obitelji i sekundarnu, koja se događa u školi ili u nekoj zajednici u kojoj je dijete okruženo vršnjacima.

2.10. Stereotipi i predrasude

Stereotipi se objašnjavaju kao „slike u našim glavama“, o ljudima, pojavama i događajima koji djeluju kao „obojene naočale“ kroz koje na njih gledamo, dok predrasude sadrže pretjeranu sumnjičavost prema određenoj skupini ljudi, zbog njihove rase, religije ili neke druge različitosti.

3. TEORIJSKI PRISTUPI INTERKULTURALIZMU

Pobuđivanjem svijesti o postojanju kulturnih razlika potaknulo je na promišljanje o različitim teorijskim pristupima istraživanju interkulturalizma, na proučavanje kulturnih razlika i njihovo vrednovanje (Sablić, 2014).

3.1. Holistički pristup interkulturalizmu

Kulturna različitost predstavlja značajnu crtu ljudske kvalitete te se zato jačanje interkulturalnih odnosa shvaća kao bitno egzistencijalno iskustvo suvremenog društva.“ Prema Piršl (2001, u Sablić, 2014:30), holistički pristup podrazumijeva njegovanje kvalitete interkulturalnih odnosa s naglaskom na utvrđivanje mreže odnosa koja povezuje ljude i skupine različitih kultura, uporabu različitih kanala za razvoj kulturnih kontakata usmjerenih na osnaživanje razumijevanja među kulturama, njegovanje globalnosti komplementarnosti verbalnoga i neverbalnoga govora i jezika koji se razvija putem komunikacijskih procesa te prepoznavanje i razvijanje unutarnje povezanosti radi uspostavljanja kreativnih odnosa među kulturama, pri čemu je od velike važnosti razumijevanje unutarnjeg raspoloženja radi eliminiranja emocionalnih

reakcija odbijanja i zatvaranja, koje često proizlaze iz snažnih osjećaja, sjećanja i odanosti svojoj kulturi“.

3.2. Interakcionistički pristup interkulturalizmu

Bavi se procesom interakcije među pojedincima. U određenoj akciji, bitno je shvatiti interpretaciju značenja koju pojedinci daju svojim djelovanjem. „Pritom značenja ovise o kontekstu interpretacije i tijekom interakcijskog procesa se mogu mijenjati i modificirati, dok na djelovanje pojedinca bitno utječe oblikovanje i mijenjanje pojma o sebi i drugima te o cjelokupnoj situaciji“ (Sablić, 2014:31-32). Interakcijski pristup također polazi od procesa i analize načina na koji sudionici interpretiraju jezik, ponašanje drugih pojedinaca, kretanje te samu interpretaciju konteksta u kojem se interakcija odvija. Različitost se promatra kao dinamički proces, gdje će stvaranje zajedničke komunikacije među različitim pojedincima i skupinama biti moguće jedino kroz shvaćanje složenosti svakoga pojedinog oblika identiteta u različitim situacijama. Kako bi se izbjeglo favoriziranje djece dominantnih skupina i diskriminacija djece iz manjinskih društvenih skupina, važno je promatranje i usporedba interakcije unutar društva kao cjeline, ističe Haralambosu (1989, u Sablić, 2014).

3.3. Humanistički pristup interkulturalizmu

To je odgoj za različitost, priznavanjem čovjeka i njegove osobnosti, kulture i civilizacije i sa ograničenjima i sa njenim bogatstvima. Zato važno je prevladavati etnocentrične stavove i diskriminacije, a s druge strane zainteresiranost za vitalne procese „drugoga“ bez odbijanja. Bitno je također poticati pojedince na prihvaćanje vlastite različitosti (razlike u znanjima, iskustvima, fizičkom izgledu, etničkoj i religijskoj pripadnosti) i shvaćanje te svoje različitosti kao bogatstva, čime dolazimo do spoznaje o vlastitoj vrijednosti. Humanistički pristup u odgoju i obrazovanju važan je jer je usmjeren na učenika, dijete, priznavanjem postojanja individualnih razlika među učenicima i promicanjem individualnosti, autonomije i slobode svakog pojedinca. Odgajatelj i nastavnik trebao bi podržavati djetetovu individualnost i različitost te samim time, dijete bi se trebalo osjećati sigurno u to da se poštuje ono što on misli, kaže, radi bez obzira na bilo kakvu različitost. Interkulturalni odgoj i obrazovanje treba podupirati razvoj pojedinca, što podrazumijeva priznavanje temeljnih čovjekovih prava za život, slobodu, jednakost i obrazovanje (Sablić, 2014).

4. INTERKULTURALNI ODGOJ I OBRAZOVANJE

Sablić (2014) navodi da su danas pred pedagogijom brojni izazovi, a jedan od njih je razvoj pozitivnog stava u odnosu na različitost. Perotti (1994) u svom djelu govori kako su najvažnija pitanja obrazovanja postali individualni i kolektivni identitet, odnosi među ljudima, sposobnost da živimo zajedno i poštujemo slobodu drugih ljudi te rješavanje sukoba.

Djecu i mlade ljude treba naučiti da poštuju bogatstva različitih kultura i podučiti ih sposobnosti za prepoznavanje predrasuda i diskriminacije te borbe protiv njih, smatra Sablić (2014), dok Agazzi (1994, u Piršl i sur., 2016) navodi kako prijenos znanja nije dovoljan, već sličnosti i razlike treba konkretno doživjeti u svakodnevnom životu u odnosu prema drugom i drukčijem od nas. Spajić-Vrkaš i suradnici (2004) govore o interkulturalnom obrazovanju kao području teorije i prakse odgoja i obrazovanja koje se pojavljuje kao odgovor, s jedne strane, na kulturno usložavanje razvijenih demokratskih društava zbog utjecaja imigracija i s druge strane, na tzv. obnovu etničkih identiteta nedominantnih društvenih grupa kao izraza otpora protiv povijesnog ugnjetavanja, ali i globalizacije.

„Obrazovanje koje promiče različitosti i ljudska prava suprotstavlja se svim oblicima diskriminacije i promiče vrijednosti na kojima se gradi humano društvo temeljeno na prihvaćanju različitosti“ (Sablić, 2014:7). Multikulturalne situacije u kojima danas živimo nalažu traganje za najboljim oblicima odgoja koji će u mladima pobuditi stavove otvorenosti i prihvaćanja razlika. Kako bi nekoga prihvatili, nije nam dovoljno samo da ga poznamo, već je potrebno biti i u odnosu s njim (Piršl i sur., 2016). U tim odnosima otkrivaju se i sličnosti i razlike, no sve su one podređene najvažnijem elementu – odnosu, a upravo je on srž interkulturalne aktivnosti.

Kada djeca krenu u školu, ograničava ih se s identitetom određenim izvana (nacionalni, vjerski) te to utječe na njegova stajališta, zato interkulturalno obrazovanje pomiče tip poučavanja o ljudskim odnosima koji pomaže djeci da se snalaze u odnosu s ljudima Perotti (1994). Normalno je da se čovječanstvo prirodno razvija različitim načinima života, te nas upravo ta različitost obogaćuje, no kako nam Sablić (2014) govori, problemi migracije stanovništva i globalizacije analizirani su kao

jedni od najvećih razloga za uvođenje interkulturalizma u nastavu. Odgoj pa tako i interkulturalni služi nam za primjenu određenog ponašanja čovjeka u različitim situacijama te se danas od interkulturalizma u obrazovanju očekuje rješavanje problema suživota među različitim, različitim vjerskim, kulturnim i drugim skupinama. Čovjeka treba odgajati da prihvaća druge, s dostojanstvom koje pridajemo i sebi (Piršl, 1996, u Sablić 2014). Kako bi se naučio živjeti u interkulturalnoj dimenziji treba se naučiti odmaknuti od svog stajališta te sagledati stvari sa stajališta drugog, a da se pritom ne izgubi vlastito prosuđivanje (Sablić, 2014).

„Interkulturalni odgoj i obrazovanje omogućuje (ili bi trebao omogućiti) osobi da se nađe u odnosima s drugim ljudima kako bi doživjela drukčija kulturna obilježja svojeg okružja, ali i razvoj vještina kao što su empatija i multiperspektivnost kako bi vidjela svijet onako kako ga drugi vide, ali i da vidi sebe iz perspektive drugih“ (Piršl i sur., 2016:48).

U posljednjih nekoliko godina, odgojno-obrazovne ustanove su postale osnovna mjesta socijalizacije. Djeca kreću u odgojno-obrazovnu ustanovu sa dvije ili tri godine te već od tada uče živjeti zajedno, kulturne razlike u tim ustanovama donose pripadnici manjina ili djeca stranaca (Perotti, 1994). Interkulturalni odgoj i obrazovanje nam daje mogućnost uspoređivanja različitih mišljenja, kultura, ideja te ga treba omogućiti svima, a posebno mladima da se snađu u odnosima s drugačijima i da ih se pripremi za život u demokratskom i pluralističkom društvu (Piršl i sur., 2016).

4.1. Ciljevi i zadaci interkulturalnog odgoja i obrazovanja

Interkulturalni odgoj predstavlja sintezu posebnih i općih ciljeva interkulturalnoga, moralnoga i društvenoga odgoja i obrazovanja. Situacije u kojima živimo traže od nas traganje za adekvatnijim oblicima odgoja koji će u mladima pobuditi stavove otvorenosti i prihvaćanja u odnosu na „različite“ od sebe i ostalih članova pripadajuće skupine.

Cilj i zadaci interkulturalnoga obrazovanja su:

- usvajanje temeljnih pojmova u području kulture i međukulturnih odnosa, razumijevanje obilježja svoje i drugih bliskih kultura te kulturne raznolikosti svijeta
- razumijevanje načela i pretpostavki funkcioniranja kulturno pluralne zajednice
- razvoj otvorenoga ili višekulturnoga identiteta u skladu s potrebama kulturno pluralne i demokratske zajednice, uključujući kulturnu osjetljivost i višejezičnu kompetenciju razumijevanje posljedica diskriminacije kulturno drugačijih te razvoj nestereotipnoga mišljenja, antipredrasudnih stavova, snošljivosti i solidarnosti (Spajić-Vrkaš, 2002:372, u Sablić, 2014).

Dugoročni zadatci obrazovanja su uklanjanje etnocentrizma, nejednakosti te diskriminacije, poticanje svijesti o sebi i drugima, uključivanje vještine komunikacije te spoznaju o vrijednosti svake kulture i njezina doprinosa čovječanstvu (Spajić-Vrkaš, 2002, u Sablić, 2014).

Interkulturalno obrazovanje s djecom i mladima ima dva osnovna zadatka (prema Beander i sur., 2004, u Sablić, 2014:88).

- pomoći mladima da prepoznaju neravnopravnost, nepravdu, rasizam, stereotipe i predrasude
- omogućiti im stjecanje znanja i vještina koje će im pomoći u pokušajima provođenja društvenih promjena

4.2. Teoretičari interkulturalnog odgoja i obrazovanja

Gorski (2008:4, u Sablić, 2014:36) navodi pet točaka u definiranju načela multikulturalnog obrazovanja:

- „multikulturalno obrazovanje je politički pokret i proces koji nastoji osigurati socijalnu pravdu
- multikulturalno obrazovanje je osiguranje društvene pravde kroz institucije i može se ostvariti jedino školskom reformom
- multikulturalno obrazovanje zahtijeva sveobuhvatnu školsku reformu i kritičku analizu sustava moći i privilegija

- multikulturalno obrazovanje uklanja nejednakost u obrazovanju
- multikulturalno obrazovanje je dobro obrazovanje za sve učenike“.

4.2.1. Banksove dimenzije interkulturalnog odgoja i obrazovanja

James A. Banks glavni je znanstvenik u istraživanju interkulturalnog odgoja i obrazovanja. U početku svog djelovanja govori kako multikulturalno obrazovanje pred odgojno-obrazovne ustanove stavlja nekoliko zadataka: priznavanje i poštivanje kulturne i etničke različitosti, osiguravanje jednakih obrazovnih šansi za sve, promicanje društvene kohezije, razvoj društva na načelima jednakosti, pravo dostojanstva svih i jačanje demokracije (Banks, 2004, u Sablić, 2014). Banks (2007, u Sablić, 2014) smatra kako svako pravedno društvo svim svojim građanima treba osigurati multikulturalno obrazovanje bez obzira na kulturu, spol, jezik, religiju i sl. Možemo spomenuti kako je Banks stavlajući u kontekst obrazovanje Afroamerikanaca i Latinoamerikanaca, Indijanaca i Azioamerikanaca kao različitih skupina, razvio pet dimenzija multikulturalnog obrazovanja: integracija sadržaja, pedagogija jednakosti i pravednosti, izgradnja znanja, smanjenje predrasuda osnaživanje školske kulture (Sablić, 2014).

4.2.2. Christine E. Sleeter i Carl Grant – pet pristupa interkulturalnom obrazovanju

Prvi pristup Sleeter i Grant nazivaju *poučavanje kulturno drugačijih*, a njegov cilj je kod učenika razviti akademska znanja, vještine i vrijednosti kako bi mogli društveno djelovati. Pozitivna strana ovog pristupa jesu promjene u kurikulumu i nastavnom procesu. Drugi pristup nazvali su *međuljudski odnosi*, a on se temelji na razvijanju pozitivnih odnosa između pripadnika različitih skupina, te prevladavanje stereotipa. Reduciranje predrasuda i nasilja temeljni su ciljevi, ali neki kritičari smatraju kako ovaj pristup pojednostavljuje kulturu i identitet i izbjegava traženje uzroka nastanka diskriminacije i nejednakosti. *Izučavanje pojedinih kultura* naziv je trećeg pristupa u Sleeterinoj i Grantovoj analizi, dok je njegov cilj sudjelovati u detaljnim istraživanjima

koje će skupine kojima se pridaje manja vrijednost pokrenuti pomičući informacije o njihovoj povijesti. Četvrti pristup interkulturalnom obrazovanju nazvan je *multikulturalno obrazovanje*. Pozvali su se na Gollnicka kako bi objasnili ove ciljeve: vrijednosti kulturne raznolikosti, ljudska prava, alternativnih životnih izbora, poštovanje različitosti, socijalne pravde, jednakih šansi i ravnomjerne raspodjele moći. Peti pristup je pristup koji Sleeter i Grant zagovaraju, a to je *multikulturalno obrazovanje i društvena rekonstrukcija*, a opisuje se kao potpune promjene obrazovnih programa i kritiku moderne kulture. Smatraju kako bi se trebao napustiti standardizirani kurikulum i dizajnirati novi zdraviji (Sleeter, 2005, u Sablić, 2014).

4.2.3. Sonia Nieto – multikulturalno obrazovanje kao društveno-politička tema

Nieto (2005, u Sablić, 2014) govori kako negativne percepcije, predrasude i rasističke stavove prema učenicima i općenito njihovim obiteljima treba nadvladati tako što bi se učitelji trebali stalno profesionalno razvijati, nazivajući ih *entuzijastima cjeloživotnog učenja*. Nieto (2002, u Sablić, 2014) naglašava utjecaj multikulturalnog obrazovanja na društvene probleme, te posebice na probleme socioekonomske i političke ravnopravnosti. Ista autorica (Nieto, 1996:44-45, u Sablić, 2014:42) navodi sedam najvažnijih karakteristika multikulturalnog obrazovanja:

1. „antirasističko obrazovanje – obrazovanje protiv diskriminacije, uključujući borbu protiv rasizma
2. osnovno (obvezno) obrazovanje – obrazovanje za razvoj znanja i vještina važnih za život u društvu različitosti
3. obrazovanje koje je važno za sve učenike – obrazovanje koje primjenjuje različite stilove poučavanja da bi se olakšalo učenje svim učenicima poštujući njihovu različitost
4. sveprožimajuće obrazovanja – obrazovanje koje prirodno prožima školsku klimu, razredno ozračje, kurikulum i međusobne odnose
5. obrazovanje za socijalna prava – obrazovanje koje je usmjereno na društvenu akciju, pripremajući učenike na aktivan život u multikulturalnom svijetu
6. obrazovanje kao proces – obrazovanje koje uključuje sve sudionike (učenike i nastavnike), okruženje za učenje, poticaje i iskustva

7. kritička pedagogija poučava učenike kako kritički misliti, istraživati i ispitivati, osloboditi se i proširiti iskustva, pomaže nastavnicima i učenicima razumjeti različite perspektive, ne prihvaća političku korektnost nego poštovanje i afirmaciju svih učenika iz svih sredina“.

4.2.4. Bhikhu Parekh – multikulturalno obrazovanje kao dijaloško obrazovanje

Parekh (2000a; 2000b, u Sablić, 2014) kritizira nametanje multikulturalizma, te smatra da zagovornici politike priznavanja kulturnih razlika ne moraju i biti naklonjeni multikulturalizmu. Ističe pojam različitost te kaže kako se manjinske zajednice mogu integrirati u društvo kroz:

- a) Multikulturalno društvo u kojem su manjinske zajednice integrirane u središnju kulturu
- b) Multikulturalno društvo u kojem se pak manjinske kulture i zajednice asimiliraju u društvo, naglašavajući da su oba takva društva u svojoj biti multikulturalna, jer se oslanjaju na kulturnu različitost

Parekhov model multikulturalnog obrazovanja oslanja se na pristup u kojem obrazovanje nije samo socijalizacija već i humanizacija odnosa među različitim kulturama. Monokulturalni obrazovni sustav ima ta ograničenja da je zatvoren u svojoj kulturi i ne prihvaća različite vrijednosti. Multikulturalna društva se sastoje od različitih kultura te se takvo obrazovanje ne bi smjelo ograničiti na vlastitu zajednicu. To je tip obrazovanja koji je oslobođen bilo kojih predrasuda te to učenicima omogućuje da vide i uđu u duh drugih kultura.

4.2.5. Jagdish Gundara – interkulturalno obrazovanje u multikulturalnom društvu

U svojem je radu izrazio kritički stav prema nastavnicima na svim razinama obrazovanja. Gundara (2000, u Sablić, 2014) uvodi u obrazovanje izraz interkulturalno učenje koje objašnjava kao učenje o drugima i drugačijima, pravo

svakog pojedinca na različitost i nediskriminaciju te jačanje pozitivnih odnosa. Tim izrazom želi ukazati na stvaranje zajedništva, jednakost, ravnopravnost, toleranciju, te biti solidarnosti pojedinca jednih prema drugima. Smatra kako bi nastavnici trebali biti obrazovani za rad u kompleksnim školama te znati organizirati učenje da djeca različite kulture rado uče jedni od drugih (Gundara, 2008, u Sablić, 2014).

5. INTERKULTURALNA KOMUNIKACIJA

Prema Piršl (2005) četiri bitna događaja dovela su do razvoja globalnog sela, gledajući sa stajališta interkulturalne komunikacije:

- poboljšanje prijevoza
- razvoj komunikacijske tehnologije
- ekonomska globalizacija
- migracije

Ova četiri događaja doprinijela su promjenama u komunikaciji, kako na svjetskoj tako i na lokalnoj razini, što se odrazilo na proučavanje interkulturalne komunikacije. Kumbier i SchulzvonThun (2009, u Tatković, Diković, Tatković, 2016) navode kako se svjetovi sudaraju već onoga trenutka kada komuniciraju osobe iz jedne kulture.

Prema Gudykunst i Kimu interkulturalna komunikacija je fenomen u kojem sudionici različitog kulturnog podrijetla međusobno dolaze u posredan ili neposredan kontakt, dok za Herringa interkulturalna komunikacija znači biti sposoban približno protumačiti i shvatiti misli druge osobe, bez obzira slagali se mi s njenim načinom razmišljanja ili ne.

Porter i Samovar mišljenja su, kako se interkulturalna komunikacija odvija svaki put kada članovi jedne kulture stvaraju i prenose poruke koje trebaju biti shvaćene, razumljive članovima druge kulture (Piršl, 2005).

Mušanović i Lukaš (2011:114, u Tatković, Diković, Tatković, 2016) odgojno-obrazovnu komunikaciju opisuju kao „razvojno-interakcijski proces stvaranja značenja i razmjene poruka (značenja) između odgojitelja i odgajanika s ciljem osobnoga razvoja odgajanika“.

6. PREDŠKOLSKO DIJETE

U središtu multikulturalnog obrazovanja jest dijete. Takvo obrazovanje traži uspostavu i razvoj odnosa na drugim područjima obrazovanja, ne isključivo u školi. To je prepoznavanje „drugih“ u njegovoj raznolikosti i složenosti. Dijete otkriva razlike u odnosima s drugima, sebi ravnima, ali i različitima (Perotti, 1994). Slunjski (2014) govori kako je čovjeku kao društvenom biću pa tako i djetetu potrebno druženje, razumijevanje drugih, empatija i osjećaj da nekome ili nečemu pripada. Najveći dio života, čovjek provodi u grupama i član je malih grupa (obitelj, vršnjaci, udruge, itd.) pa tako i velikih društvenih grupa (klasa, rasa, nacija, država).

Kao društveno biće, djeca kroz život stječu socijalne vještine. Upravo te vještine pomažu djeci u uspostavljanju uspješnih odnosa s okruženjem, a tako i postizanju različitih razvojnih (odgojnih) učinaka. Autorice Katz i McClellan (1999, u Slunjski, 2014) socijalnu kompetenciju određuju kao sposobnost iniciranja i održavanja zadovoljavajućih, recipročnih odnosa s vršnjacima. Socijalne vještine se uče, najviše izravno, tijekom svakodnevnog življenja, u obitelji, vrtiću, školi. Upravo mi, odrasli, odgojitelji trebamo djeci pomoći u razvoju različitih socijalnih vještina, kako bi ona uspostavila kvalitetne odnose s drugima, no takva pomoć za svako dijete može značiti nešto drugo. Svako dijete zahtijeva različitu podršku u razvijanju svojih socijalnih vještina.

Također od malena, smatra Slunjski (2014), djecu treba učiti toleranciji. Tolerantna osoba je svjesna različitosti drugih u odnosu na nas i tu različitost prihvaća u svakodnevnom životu. Pod tolerancijom se podrazumijeva toleriranje i uvažavanje tuđih stavova, ideja i načina života. Uz pojam tolerancije vezani su i pojmovi stereotipi i predrasude. Perotti (1994) iznosi kako odgojitelji mogu najlakše pripremiti djecu za život u društvu gdje se razlike izražavaju u obliku neravnopravnosti i diskriminacije, tako da miješaju skupine djece različite nacionalnosti, etničkih i socijalnih razlika i sl. Predškolski odgoj i predškolske ustanove veoma su važne u tome, zato što su to mjesta prvog dodira djeteta s društvom i skupinama, izvan obitelji.

Kako o razlikama među ljudima, djecu treba učiti i o ljudskim pravima te da ona shvate kako svakom pripadaju sva prava i slobode, bez obzira na rasu, boju kože, spol, jezik i sl. (Opća Deklaracija o ljudskim pravima, 1948).

Važnu ulogu u svim odnosima ima i komunikacija. Djecu treba učiti „zdravo“ komunicirati. Za Piršl i sur. (2016, u Tatković, Diković, Tatković, 2016) komunikacijsko, interakcijska dimenzija interkulturalne kompetencije je važna, jer je u susretu s drugima nezaobilazna pa ju je tako potrebno razvijati i usavršavati. Perotti (1994) navodi kako su mržnja, nasrtljivost, i strah od drugih blisko povezani sa psihološkim učincima prvih odnosa djece s ljudima koji ih okružuju. Odrasle osobe koje nemaju razvijene ove i druge vještine, teško će djeci prenijeti i pomoći da ih ona razviju.

7. INTERKULTURALNI KURIKULUM

Kada definiramo riječ kurikulum, možemo istaknuti kako je to riječ latinskog podrijetla i znači natjecanje, tijek, život, utrkivanje, dok mu je izvorno značenje (*curriculum vitae*) i podrazumijeva kratak prikaz života, tj. životopis (Hrvatski enciklopedijski rječnik, 2004, u Sablić, 2014).

Kurikulum ranog odgoja koji je kvalitetno koncipiran treba skrbiti za sva područja djetetova razvoja (Bredenkamp, 1996, u Slunjski, 2011). Multikulturalno okruženje ne zanemarivo je kod analize nekih od temeljnih sastavnica interkulturalnog kurikuluma (programi, sredstva i postupci). Definiranje ovih segmenata ovisit će o interkulturalnom pristupu, koji će omogućiti djeci prvenstveno pravo na različitost te ih spremati za zajednički život u demokratskom društvu gdje svi mogu ostvariti jednake mogućnosti (Hrvatić, 2007, u Sablić, 2014).

„Interkulturalni kurikulum usmjeren dijelom prema upoznavanju vlastite kulture i prošlosti, kao jednakovrijedne dominantnoj kulturi, može utjecati na razvoj zajedničkog (nacionalnog) ponosa, samopoštovanja, a posredno motivacije i boljega školskog uspjeha“ (Glazer, 1997, u Sablić, 2014:118). Organizacija odgojno-obrazovnog procesa vrtića temeljena na holističkom pristupu svojstvena je većemu broju predškolskih pedagoških koncepcija (tj. njihovih kurikuluma) koje, među ostalim, karakterizira usmjerenost na dijete (Slunjski, 2011:29). Kurikulum koji je usmjeren na dijete poštuje djetetove interese i znatiželju te slobodu izbora. Time se potiče dijete na preuzimanje inicijative i odgovornosti za svoje izbore i ponašanja, no na odgajatelju je da omogući povoljno okruženje i materijale (Slunjski, 2011). Interkulturalni kurikulum temelji se na stečenim iskustvima učenika, djeteta: znanjima, sposobnostima, vrijednostima stavovima, a obuhvaća više komplementarnih dimenzija:

- „kulturalna – sposobnost interkulturalne komunikacije (na lokalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini)
- društvena – suodnos u procesu poštovanja ljudskih prava, individualne i društvene odgovornosti i socijalne pravde (funkcije obitelji, poticanje suradnje, sudjelovanje u javnome životu)

- gospodarska – osposobljavanje učenika za različite radne uloge i odgovornu potrošnju
- okolinska – priprema za donošenje strateških odluka prema održivome razvoju“ (Hrvatić, 2007, u Sablić, 2014:118).

Osim materijalnih, ekonomskih, tehničkih, znanstvenih i bioloških i prirodnih vrijednosti u odgojno-obrazovnom sustavu trebaju biti zastupljene društvene, kulturne, duhovne, religijske i moralne vrijednosti. Interkulturalni bi kurikulum trebao obraćati pažnju na vrijednosti poput znanja, solidarnosti, identiteta i odgovornosti. Pozornost bi trebali dati solidarnosti koja predstavlja sustavno osposobljavanje djece da budu osjetljivi za druge (obitelj, siromašne, za okolinu i životno okružje općenito).

Odgoj i obrazovanje trebaju pomoći u izgradnji osobnoga i kulturnog identiteta te je jedna od bitnih vrijednosti u ovom kurikulumu i identitet. U današnjem globalizacijskom svijetu, ljudi trebaju postati „građanima svijeta“, a uz to ne izgubiti svoje korijene, kulturu te društvenu, duhovnu i moralnu baštinu. Odgoj i obrazovanje trebaju kod djece pridonositi razvoju smisla za osobni identitet povezan sa smislom za poštovanje različitosti (Sablić, 2014). U međusobnom odnosu četiri potporna obrazovanja: učiti znati, učiti činiti, učiti živjeti zajedno, učiti biti (Delor, 1998, u Sablić, 2014), upravo je interkulturalno obrazovanje (učiti biti zajedno) nezaobilazna, važna karika koja omogućuje bolji i djelotvorniji rad na transformaciji sukoba i razvijanju poštovanja za druge ljude i njihove vrijednosti.

Tri dimenzije ASK-a koje bi trebao imati interkulturalni kurikulum (Wittmer, 1992, u Sablić, 2014):

- „A“ (awareness) se odnosi na svijest o sebi i drugima – pojedinac koji je kulturno samosvjestan ne smatra da je njegova kultura bolja od drugih, zbog čega nema ni potrebu patronizirati kulturno drugačije osobe
- „S“ (sensitivity i skills) se odnosi na interkulturalnu osjetljivost i vještine – ključ uspješne komunikacije je osjetljivost i spremnost na razumijevanje stajališta drugih kultura

- „K“ (knowledge) se odnosi na stjecanje znanja o drugim kulturama – „kognitivna empatija“ jest znanje o drugim kulturama te njihovu utjecaju na dominantnu kulturu pretpostavka je kvalitetnih međukulturalnih odnosa.

7.1. Tri faze interkulturalnog pristupa u konstrukciji kurikuluma

7.1.1. Decentralizacija

Decentralizacija u smislu sposobnosti odmaka i upoznavanja samoga sebe, definiranja kojoj kulturi pripadamo i razvijanje svog identiteta kako bi mogli lakše razumjeti druge. Kada pojedinac poznaje sebe i svoju kulturu i promatra je s „distance“, sposoban je i za upoznavanje drugih (Colles, 1994, u Sablić, 2014).

7.1.2. Empatičnost

Kada se pojedinac može staviti u ulogu drugoga, možemo reći da razvija interkulturalnu svijest. Empatičnost je važan korak u prepoznavanju potreba i interesa drugih (Sablić, 2014).

7.1.3. Sposobnost pregovaranja

Sukobi u multikulturalnoj zajednici rješavaju se tako da svaki sudionik prihvati različitost drugog i razvija „kozmpolitanski“ stav. To je stav u kojem i nakon uklapanja u urbanu sredinu, pripadnici različitih nacionalnih i etničkih skupina u urbanoj sredini imaju pravo zadržati vlastiti identitet (Remy, 1990, u Sablić, 2014). Interkulturalni kurikulum treba se suočiti sa institucionalnim i kulturnim rasizmom, promicati toleranciju prema različitostima te pomagati pojedincu da se suoči s predrasudama (Sablić, 2014).

Ostvarivanje temeljnih zadataka interkulturalne zajednice, Hrvatić (2007: 51, u Sablić, 2014:147) pretpostavljaju sljedeće:

- „slaganje i suradnju svih odgojnih čimbenika i kontinuitet u provođenju
- omogućavanje svoj djeci snalaženje u odnosu s drugim ljudima, doživljaj i prožimanje vlastitih i drugačijih kulturalnih obilježja

- bolju socijalizaciju kroz suradničko učenje (u kojem svaki član skupine aktivno sudjeluje u nastavi i individualno/samostalno, u skladu sa svojim mogućnostima, pridonosi zajedničkom rezultatu)
- upoznavanje povijesti, tradicijskih i umjetničkih postignuća različitih kulturnih skupina, kroz povezanost i uzajamni odnos kultura u dodiru
- poticanje bilingvinalnih obrazovnih modela i stvaralaštvo na vlastitom (manjinskom) jeziku“.

8. KOMPETENCIJE ODGOJITELJA U INTERKULTURALNOM ODGOJU I OBRAZOVANJU

Sablić (2014) govori kako postati interkulturalno kompetentan znači biti sposoban živjeti tako da svakog pojedinca prihvaćamo bez obzira na njegovo podrijetlo, pripadnost i stil života.

Interkulturalne kompetencije trebale bi se temeljiti na otvorenosti, poštovanju i prihvaćenosti. Činjenica je da se interkulturalno obrazovanje ne temelji samo na iskazivanju odgovarajućih stavova prema „drugačijima“, već i na njihovu priznavanju i prihvaćanju. Tada bismo mogli reći kako je interkulturalna kompetencija sposobnost iskazivanja navedenih osobina u interakciji s „drugačijima“. Interkulturalne stavove posjeduje osoba koju odlikuju osobine kao što su radoznalost, otvorenost, vjerovanje, spremnost revitaliziranja kulturnih vrijednosti te odsutnost predrasuda u kontaktu s drugima.

Da bi spoznali i prihvatili drugu kulturu potrebni su nam znanje i vještine. Kada govorimo o znanju mislimo na poznavanje društva i njegove kulture (jezika, tradicija, običaja, vrijednosti), dok pod vještine mislimo na sposobnost interpretiranja značenja neke ideje, načela, podataka, događaja, itd., druge kulture i uspoređivanja istih s vlastitom kulturom. Zato interkulturalno kompetentna osoba je ona koja je sposobna da „vidi“ odnos između različitih kultura, ima sposobnost interpretacije i kritičkog i analitičkog razumijevanja svoje i tuđe kulture. To se vidi u emotivnim i kognitivnim sposobnostima, fleksibilnom ponašanju i komunikaciji, motivaciji za prilagođavanjem, te prihvaćanju drukčijeg viđenja stvarnosti. Interkulturalno kompetentna osoba aktivno sudjeluje u društvu, dajući svoje prijedloge, rješenja i ideje (Piršl, 2005).

Ista autorica (Piršl, 2005) govori kako je razvijanje interkulturalne kompetencije „cjeloživotni projekt“ te kako posebna uloga u odgoju i obrazovanju interkulturalno kompetentnih osoba pripada odgojno – obrazovnim ustanovama, a posebice odgajateljima i učiteljima. Predškolski odgoj i obrazovanje podložni su stalnim promjenama koje se reflektiraju na potrebu za stalnim stručnim usavršavanjem i razvojem kompetencija odgojitelja smatra (Tatković, 2016). Također navodi kako tako odgojitelji postaju nositelji promjena i subjekti osobnoga profesionalnog razvoja neophodnoga za aktivno sudjelovanje na globalnom tržištu rada, dok Piršl (2005)

iznosi kako je upravo interkulturalna kompetencija aktivna i kreativna sposobnost koja dopušta odgojitelju i nastavniku da kreira kulturu u odgojno-obrazovnoj ustanovi. Istraživanja kompetencijskog pristupa stručnom usavršavanju odgojitelja od velike su važnosti za unaprijeđenje kvalitete odgojno-obrazovnog rada na nacionalnoj i globalnoj razini, poticanje kreativnosti i inovativnosti u radu s djecom te partnerstvo s roditeljima i ostalim čimbenicima odgojno-obrazovnog procesa.

Odgojitelji koji su spremni na promjene su „ključ uspjeha“, jer time doprinose u razvoju društva. Trebaju biti spremni pratiti vrtoglavi ritam promjena, stalno učeći kako bi unaprijedili vlastitu budućnost i time doprinijeli razvoju obrazovnog sustava i odgojno-obrazovne prakse na načelima i vrijednostima Nacionalnog kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Stjecanje kompetencija postaju glavna, kreativna sila osobnoga, društvenog, socijalnog, kulturnog, gospodarskog i materijalnog razvoja. Djeca novijeg doba traže od odgojitelja ili učitelja nove kompetencije i neprestano mijenjanje profila vještina, kvalifikacija i iskustva (Petljak Zekić i sur., 2003, u Tatković, 2016).

Iz mnoštva kompetencija koje bi odgojitelj trebao posjedovati, posebno se može izdvojiti socijalna kompetencija (učenje iz iskustva drugih, pedagoške radionice, terenski rad, seminari, timski rad na projektima itd.). Socijalna kompetencija može nam biti temelj za izgradnju pozitivne odgojne klime te time kvalitetnijeg življenja djeteta i odraslih u predškolskoj ustanovi. Ističemo također ulogu i značaj informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT) za razvoj digitalne kompetencije učitelja i odgojitelja, kao nešto novo i drugačije. Također nove i stare kompetencije odgojitelja su: stručnost, metodičko-didaktička kompetencija, organizacijska kompetencija i suradnja, fleksibilnost, mobilnost i otvorenost (Tatković, 2016).

Kada govorimo o interkulturalnim osobinama odgojitelja/učitelja, tada prvenstveno mislimo na tri bitne dimenzije, a to su prema Piršl (2005):

1. Kognitivna dimenzija - obuhvaća znanje o svijetu i unutar njega, s posebnim naglaskom na multikulturalna društva u kojima se jezici govore kao materinski jezici. Ne smijemo zaboraviti da dio usvojenog znanja čine tzv. „objektivna“ znanja, kao npr. činjenice o glavnim gradovima pojedinih zemalja, broju stanovnika i sl., dok su druga znanja „iskustvena“ znanja, koja variraju od osobe do osobe.

2. Emocionalna dimenzija – puno je važnija od kognitivne dimenzije, ne samo zato što se ona razvija već od prve godine života, već zbog toga jer se radi o temeljnim vrijednostima svake pojedine osobe (samopoštovanje i samopercepcija). Osim ovih osobina, dio emocionalne dimenzije je i interkulturalna osjetljivost, a ona se ogleda u interkulturalnoj sposobnosti razvoja pozitivnih emocija, stavova i ponašanja u cilju razumijevanja i poštivanja kulturnih razlika djece, učenika.
3. Ponašajna dimenzija - se ogleda u osobnom iskustvu, modelu življenja, simboličkim predodžbama na koje se pozivaju pojedinci i društva u odnosima s drugima, u shvaćanju svijeta te use u skladu s tim oblikuju ponašanja.

Dakle, za kojeg bismo odgojitelja/učitelja mogli reći da ima interkulturalno kompetentne osobine? Za odgojitelja/učitelja koji:

1. „vlada verbalnom i neverbalnom komunikacijskom kompetencijom („JA“ komunikacija i aktivno slušanje)
2. nastoji poboljšati vlastito znanje o svojoj i drugim kulturama
3. poštuje i prihvaća učenike koji pripadaju drugim kulturama s vlastitim kulturnim identitetom
4. u interaktivnom je odnosu s drugima
5. sposoban je otkriti i širiti istinu osobna iskustva, produbiti saznanja o sebi kako na individualnoj razini tako i na razini pripadajuće grupe
6. sposoban je za veću otvorenost, fleksibilnost i kreativnost u cilju suočavanja novim izazovima u odgojno-obrazovnoj ustanovi
7. sposoban je shvatiti posljedice diskriminacije kulturno drukčijih u odgojno-obrazovnoj ustanovi
8. sposoban je razviti nestereotipno mišljenje i antipredrasudne stavove u odgojno-obrazovnoj ustanovi“ (Piršl, 2005:88).

9. ISTRAŽIVANJE

9.1. Cilj

Cilj intervjua bio je taj da se utvrdi jesu li odgojitelji upoznati s interkulturalnim odgojem i obrazovanjem, u kojoj mjeri se on provodi u odgojno-obrazovnim ustanovama (vrtićima i školama) te koji je utjecaj na djecu. Iz intervjua smo željeli saznati na koji se način odgojitelji usavršavaju u tom odgojno-obrazovnom području.

9.2. Postupak

Intervju se proveo na način da su u istraživanje bile uključene dvije odgojiteljice. Jedna koja radi u državnom, te druga koja radi u privatnom vrtiću. Odgojiteljicama je postavljeno šest pitanja na koja su morale dati odgovore te objasniti i obrazložiti izneseno. Prema dobivenim odgovorima intervjui su se usporedili kako bi došli do zaključka.

9.3. Intervju 1. odgojiteljica

1. *Jeste li se dosad susreli s pojmom interkulturalizam i gdje?*

Odgojiteljica koja radi u jednom pulskom vrtiću odgovorila je kako se susrela s pojmom interkulturalizam, najviše kroz medije i literaturu. Na samom početku rada možemo potkrijepiti ovu tvrdnju i vidjeti kako Sablić (2014) iznosi da se s interkulturalizmom možemo susresti u svim dijelovima kulture: književnosti, umjetnosti, mitologiji, religiji i modernoj ideologiji.

2. *Kako biste vi opisali, definirali značenje riječi interkulturalizam?*

Na ovo pitanje odgojiteljica je dala kratak odgovor, interkulturalizam je za nju dijalog-suživot. Danas se od interkulturalizma u odgoju i obrazovanju očekuje rješavanje problema suživota među različitim, različitim vjerskim, kulturnim i drugim skupinama (Piršl, 1996, u Sablić 2014), a u tome nam je sredstvo dijalog. Važno je da taj dijalog bude „zdrav dijalog“, a to podrazumijeva da se osobe međusobno saslušaju te pritom iznesu svoja mišljenja i poštuju tuđa, iako se ne slažu s njima.

3. *U kojoj mjeri smatrate da se u današnjim odgojno obrazovnim ustanovama provodi interkulturalni odgoj i obrazovanje? Objasnite.*

a) *Dječji vrtići – kako?*

Uvažavanjem različitosti, poštivanjem, dijalogom – koji je jedini put ka razvoju! Ali potreban je i interkulturalni kadar, rekla nam je odgojiteljica vrtića.

b) *Škole – kako?*

Ista odgojiteljica kaže kako vjeruje da ulažu napore, iako smatra da je nužno potrebno puno više, u cijelom odgojno-obrazovnom sustavu. Trebali bi više i detaljnije obratiti pažnju na ovu temu i posvetiti joj se, kako u predškolskom, tako i u školskom odgoju i obrazovanju.

4. *U kojoj mjeri Vi osobno koristite i provodite sadržaje za provođenje interkulturalnog odgoja i obrazovanja u dječjem vrtiću?*

Interkulturalni odgoj i obrazovanje odgojiteljica provodi uvažavanjem različitosti, dijalogom i suživotom. Odgovorila je kad tako živi, to i provodi, ali smatra kako je potrebna velika tolerancija i otvorenost novom znanju i stalnoj nadogradnji. U današnjici vidimo kako je svaki tip odgoja, pa tako i predškolski sklon promjenama te mišljenja sam kako bi bilo koji tip nadogradnje znanja pozitivno utjecao na cijeli odgojno obrazovni sustav.

5. *Što smatrate, koje kompetencije kod djece razvija interkulturalni odgoj i obrazovanje?*

Odgojiteljica je dala odgovor kako misli da se kod djece najviše razvijaju kompetencije: uvažavanje, poštivanje, tolerancija. Slunjski (2014) ističe da je upravo kod djece bitno razvijati toleranciju, i da je tolerantna osoba svjesna različitosti drugih u odnosu na sebe i tu različitost prihvaća u svakodnevnom životu.

6. *Usavršavate li se u području interkulturalizma?*

a) *Samoobrazovanje – čitanje stručne literature i sl.?*

Odgojiteljica se usavršava stalno čitanjem, ali govori i kako ovo društvo kronično treba ovu temu!

b) *Bite li se odazvali i rado prisustvovali raznim seminarima i radionicama za rad u području interkulturalnog odgoja i obrazovanja?*

Odgojiteljica je potvrdno odgovorila te dodala kako su oni nužni, potrebni i neophodni za dobrobit svih.

9.4. Intervju 2. odgojiteljica

1. *Jeste li se dosad susreli s pojmom interkulturalizam i gdje?*

Odgojiteljica jednog pulskog, privatnog vrtića kaže kako je, u medijima, internetu i literaturi. Uviđamo kako su obje odgojiteljice dale isti odgovor.

2. *Kako biste vi opisali, definirali značenje riječi interkulturalizam?*

Odgojiteljica kaže kako je to razumijevanje i prihvaćanje različitosti. Prihvaćanje drugih manjinskih skupina, njihovu nacionalnost, vjeru i kulturna obilježja. U radu Spajić-Vrkaš i dr. (2004) uočava se kako su i ljudska prava bitna stavka interkulturalizma te kako i manjinske skupine trebaju imati prava na očuvanje identiteta, kulture i jezika.

3. *U kojoj mjeri smatrate da se u današnjim odgojno obrazovnim ustanovama provodi interkulturalni odgoj i obrazovanje? Objasnite.*

c) *Dječji vrtići – kako?*

Da, provodi se, kaže odgojiteljica i nadodaje kako se u vrtiću djecu upoznaje kroz igru, literaturu, razgovorom i djecom manjinskih skupina, njihovom različitosti i prihvaćanjem te različitosti.

Znamo kako djeca u toj dobi najviše pamte stvari kroz igru, te smatram kako je to jedan od dobrih načina da im se pristupi.

d) *Škole – kako?*

Smatra da se provodi, na isti način kao i u vrtiću.

4. *U kojoj mjeri Vi osobno koristite i provodite sadržaje za provođenje interkulturalnog odgoja i obrazovanja u dječjem vrtiću?*

Odgoviteljica je spomenula kako u vrtiću imaju djecu manjinskih skupina te da uspješno provode interkulturalni odgoj i obrazovanje, što smatra da se vidi kroz konkretan primjer prihvaćenosti istih. Navodi i kako imaju povećane zahtjeve za upis upravo takve djece. Mišljenja sam kako se sve u životu bolje nauči kroz primjer, a ponajviše ako imamo mogućnost biti u konkretnom dodiru s onim što učimo i iz čega izvlačimo životne pouke, upravo o toj temi govori nam i Agazzi (1994, u Piršl i sur., 2016) koja navodi kako prijenos znanja nije dovoljan, već kako sličnosti i razlike treba konkretno doživjeti u svakodnevnom životu u odnosu prema drugom i drukčijem od nas.

5. *Što smatrate, koje kompetencije kod djece razvija interkulturalni odgoj i obrazovanje?*

Dobiveni odgovor jest da se razvija kod djece empatija, prihvaćanje različitosti, različite kulture, vjere, obilježja.

Da bi prihvatili različitu kulturu, moramo ju upoznati i znati ponešto o njoj, možemo ju uspoređivati sa vlastitom, ali unijeti u sve to poštovanje, kako prema svom tako i prema tuđem, bez obzira razmišljali mi pozitivno ili negativno o stavovima i običajima druge kulture.

6. *Usavršavate li se u području interkulturalizma?*

a) *Samoobrazovanje – čitanje stručne literature i sl.?*

Od odgojiteljice smo dobili odgovor kako se u ovom području usavršava čitanjem literature.

b) Bite li se odazvali i rado prisustvovali raznim seminarima i radionicama za rad u području interkulturalnog odgoja i obrazovanja?

Ovdje je isto dala potvrdan odgovor, a i autorica Piršl (2005) govori kako je razvijanje interkulturalne kompetencije „cjeloživotni projekt“ te kako posebna uloga u odgoju i obrazovanju interkulturalno kompetentnih osoba pripada odgojno – obrazovnim ustanovama (odgajateljima i učiteljima).

ZAKLJUČAK

Pojam interkulturalizam obuhvaća postojanje i suživot više kultura na nekom području. Te kulture međusobno se isprepliću, proučavaju i najvažnije od svega poštuju se. Svaka jedinka pri rođenju ima određena prava koja se ne smiju uskraćivati nikome. Upravo kroz interkulturalni odgoj i obrazovanje učimo kako biti odgovorne i humane osobe, koje će u ovom društvu suzbiti diskriminaciju, rasizam i dominaciju čovjeka nad čovjekom. Interkulturalna komunikacija sredstvo je odnosa osoba različitih kultura te je bitno da se ona odvija u pozitivnom smjeru.

Realiziranje tema iz interkulturalnog odgoja i obrazovanja u predškolskom i školskom sustavu ima krajnji pozitivan cilj, podučiti djecu određenim znanjima o različitostima i postojanju istih, te razvoj kompetencija kao što su empatija, tolerancija, poštovanje, razumijevanje, otvorenost. Djeca najbolje uče iz primjera, upravo u odgojno-obrazovnim ustanovama, sa svojim vršnjacima i okolinom. Važna karika u podučavanju takvog odgoja jest njihov odgojitelj ili učitelj. Osobe koje su u takvim ulogama trebale bi biti kompetentne za to, cjeloživotno učiti, nadograđivati svoje znanje i pravim načinom kroz igru pristupiti djeci. Djeca su u toj dobi najosjetljivija i vjeruju osobama koje su uz njih, a vjerovanje je bitan korak svakog odnosa. Kroz stjecanje znanja i primjere te primjenu, krajnji cilj jest da kod djece suzbijemo bilo kakve tipove predrasuda. Zbrojimo li različitost, jednakost, te suradnju i nenasilje, dobijemo snošljivost.

Kroz prikaz intervjua došli smo do zaključka kako se s pojmom interkulturalizam susrećemo najviše u literaturi te da se u današnjici taj pristup (područje) odgoja i obrazovanja provodi, ali odgojitelji smatraju kako bi trebao biti još zastupljeniji. Osobama koje rade u odgoju i obrazovanju savjetuje se stalna nadogradnja znanja literaturom, informalnim obrazovanjem te postoji i velika potreba za radionicama.

Literatura

Knjige:

PEROTTI, A. (1994.) *Pledoaje za interkulturalni odgoj i obrazovanje*. Zagreb: Educa

PIRŠL, E. (2005.) *Verbalna i neverbalna interkulturalna komunikacija*. U BENJAK, M. i POŽGAJ-HADŽI, V. (2005.) *Bez predrasuda i stereotipa*. Rijeka: Izdavački centar Rijeka.

PIRŠL, E. i sur. (2016.) *Vodič za interkulturalno učenje*. Zagreb: Naklada Ljevak

SABLIĆ, M. (2014.) *Interkulturalizam u nastavi*. Zagreb: Naklada Ljevak

SLUNJSKI, E. (2011.) *Kurikulum ranog odgoja*. Zagreb: Školska knjiga.

SLUNJSKI, E. (2014.) *Kako djetetu pomoći da...stječe prijatelje i razvija socijalne vještine*. Zagreb: Element

SLUNJSKI, E. (2014.) *Kako djetetu pomoći da...(p)ostane tolerantno (razumije i prihvaća različitost)*. Zagreb: Element

TATKOVIĆ, N. (2016.) *Kompetencijski pristup stručnom usavršavanju odgojitelja*. U

TATKOVIĆ, N., DIKOVIĆ, M. i TATKOVIĆ, S. (2016.) *Pedagoško-psihološki aspekti komunikacije*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Mrežni izvori:

Opća Deklaracija o ljudskim pravima (1948.), Dostupno na: http://www.pariter.hr/wp-content/uploads/2014/10/opca_deklaracija_o_ljudskim-pravima.pdf (Pristupljeno: 25. veljače 2018.)

SPAJIĆ-VRKAŠ, V. i dr. (2005.) *Ljudska prava i interkulturalno/multikulturalno obrazovanje. Poučavati prava i slobode*, Dostupno na: <http://wp.ffzg.unizg.hr/hre-edc/publikacije-2/izvori-za-nastavnikece/poucavati-prava-i-slobode-prirucnik-za-ucitelje-osnovne-skole/> (Pristupljeno: 23. veljače 2018.)

SAŽETAK

Razvoj informacijsko-komunikacijske tehnologije, ekonomska globalizacija i migracije dovele su do potrebe za prihvaćanjem različitosti, kako u cijelom svijetu, tako i u našoj zemlji. Upravo zbog tih različitosti uvodi se pojam interkulturalni odgoj i obrazovanje u predškolskoj ustanovi, što i jest tema ovoga rada. Interkulturalni odgoj i obrazovanje upućuje nas na postojanje više kultura istodobno. Pojam interkulturalizam želi ukazati na potrebu da se živi u demokratskom društvu, bez predrasuda i govora mržnje. Ljudska prava poput jednakosti, dostojanstva, očuvanja identiteta, kulture i jezika smjernica su za pokretanje upravo programa interkulturalnog odgoja i obrazovanja.

U radu se nadalje opisuju i osnovni pojmovi interkulturalizma: asimilacija, kultura, kulturalna demokracija, kulturni identitet, etnički identitet, integracija, manjina, etnička manjina, socijalizacija, te predrasude i stereotipi. Pet teoretičara istraživalo je i baziralo se na temi interkulturalizma u svojim radovima, te je svaki dao svoje viđenje i doprinos. Svaki odgoj, pa tako i interkulturalni kreće od najranije dobi, te se smatra kako je djecu bitno podučavati i usmjeravati na učenje o razlikama i prihvaćanju istih, kako bi svi zajedno doprinijeli zajednici. O protezanju interkulturalnog odgoja i obrazovanja kroz odgojno-obrazovne ustanove te učenju o istom pomaže nam interkulturalni kurikulum. Učeci o tome, kod djece se razvijaju brojne kompetenije, no za to je potreban adekvatan i kompetentan odgojitelj, kako bi na prave načine pobudio kod djece, između ostalih, socijalne vještine.

Na kraju ovog završnog rada, kroz intervju, predstavili smo istraživanje. Istražili smo mišljenje odgojitelja o ovoj temi. Cilj je bio dobiti direktne informacije o tome koliko su upoznati s pojmom interkulturalizma te u kojoj se mjeri on povodi kroz odgojno-obrazovne ustanove.

Ključne riječi: interkulturalizam, interkulturalni odgoj i obrazovanje, interkulturalni kurikulum, predškolsko dijete, kompetencije odgojitelja u interkulturalnom odgoju i obrazovanju

SUMMARY

Growth of information and communication technology, economic globalization and migration led to need to accept diversity, both in the world and in our country. Precisely because of these differences, the concept of intercultural education and pre-school education is introduced, which is the subject of this paper. Intercultural education leads us to the existence of multiple cultures simultaneously. The term interculturalism wants to point to the need to live in a democratic society without prejudice and hate speech. Human rights such as equality, dignity, the preservation of identity, culture and language are guidelines for the launch of the program of intercultural education.

The paper also describes the basic concepts of interculturalism: assimilation, culture, cultural democracy, cultural identity, ethnic identity, integration, minorities, ethnic minorities, socialization, prejudice and stereotypes. Five theoreticians have done a research about interculturalism, and each gave their views and contributions. Every education, including intercultural, comes from the earliest age, and it is considered that children are essential to teach and learn about differences and accepting them so that everyone can contribute to the community. Intercultural curriculum is learning us about the extension of intercultural education through educational institution. By learning about it, children are developing a lot of competencies, but they need the right educator which is competent and able to make children, among other things, social skills in the right ways.

At the end of this final work, through an interview, we presented a survey. We made a research about opinion of the educator on this subject. The aim was to get direct information on how familiar with the concept of interculturalism and to what extent it has led to it through educational institutions.

Key words: interculturalism, intercultural education, intercultural curriculum, pre-school child, competences of educators in intercultural education